

Jak Polacy postrzegają swoich sąsiadów

Przedruk i rozpowszechnianie
tej publikacji **w całości** dozwolone
wyłącznie za zgodą CBOS.
Wykorzystanie **fragmentów**
oraz danych empirycznych
wymaga podania źródła

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 9 stycznia 2015 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Od ponad dwudziestu lat badamy stosunek Polaków do innych narodów, w tym także do najbliższych sąsiadów. Nastawienie do naszych sąsiadów jest bardzo zróżnicowane¹ – najbardziej lubimy Czechów i Słowaków, do których mniej więcej połowa Polaków deklaruje sympatię, z największym dystansem zaś podchodzimy do Rosjan, do których pozytywne nastawienie wyraża mniej więcej co piąty badany. Co sprawia, że właśnie takie, a nie inne jest nastawienie do najbliższych sąsiadów? Jak wynika z naszych wcześniejszych analiz², istotne znaczenie w tym kontekście ma ocena stosunków politycznych. W lipcu i sierpniu³ pytaliśmy o stereotypy narodowościowe związane z mieszkańcami krajów sąsiednich. Czy w odczuciu badanych istnieją jakieś cechy typowe, charakterystyczne dla naszych sąsiadów? Jak ich postrzegamy? W tym celu zadaliśmy respondentom pytania otwarte – takie, na które samodzielnie formułowali odpowiedzi – dotyczące typowych cech naszych sąsiadów. Ich wizerunki, jakie wyłaniają się z odpowiedzi respondentów, prezentujemy według malejącego zasięgu sympatii⁴. Zaczynamy zatem od najbardziej lubianych, czyli naszych południowych sąsiadów, następnie przedstawiamy Niemców, Litwinów, Ukraińców, Białorusinów, a na końcu Rosjan.

CZESI

Mniej więcej co drugi badany (51%) ma jakieś wyobrażenie o typowym Czechu. Na pierwszy plan w obrazie Czecha wysuwają się cechy nawiązujące do pogodnego usposobienia – najczęściej jest on postrzegany jako człowiek pogodny, radosny, wesoły, uśmiechnięty, z poczuciem humoru (16%). Typowy Czech to w odczuciu Polaków człowiek dobry, przyjazny, wrażliwy, pomocny (7%), a także miły, sympatyczny i uprzejmy (7%).

¹ Zob. komunikat CBOS „Stosunek do innych narodów”, styczeń 2015 (oprac. M. Omyła-Rudzka).

² Zob. komunikat CBOS „O stosunkach z sąsiednimi krajami – relacje polityczne a nastawienie do nacji”, marzec 2015 (oprac. M. Omyła-Rudzka).

³ **Badania „Aktualne problemy i wydarzenia” przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) na reprezentatywnych próbach losowych dorosłych mieszkańców Polski: nr 302 w dniach 1–8 lipca 2015 (N=1044) i nr 303 w dniach 17–24 sierpnia 2015 (N=1040).**

⁴ Na podstawie średniego natężenia sympatii. Zob. komunikat CBOS „Stosunek do innych narodów”, wyd. cyt.

Czesi kojarzą się badanym również z piwem, postrzegani są jako smakosze piwa, ceniący dobre jego gatunki, lubiący piwo (5%). Porównywalnie często Polacy uważają, że Czech potrafi korzystać z życia, lubi się bawić, ma pewną swobodę pozwalającą mu cieszyć się życiem (4%). Do innych mocnych stron Czechów zaliczamy także ich otwartość, tolerancyjność (3%), pracowitość (2%), pragmatyzm, gospodarność i przedsiębiorczość (2%), gościnność (1%), solidność (1%), a także to, że są dobrymi sąsiadami, lubiącymi nas, mającymi z nami dobre relacje (2%). Pozostałe pozytywne cechy wymieniło 3% ankietowanych.

Jak Pan(i) sądzi, jaki jest typowy **Czech**? Z jakimi cechami się Panu(i) kojarzy? Proszę podać wszystkie określenia, które przychodzą Panu(i) do głowy.

Źródło: CBOS. Zaprezentowano cechy wymieniane przez co najmniej 1% badanych

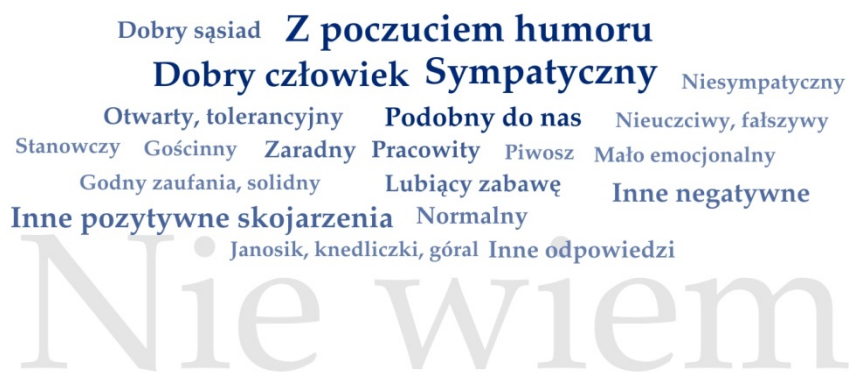
Negatywne cechy naszych południowych sąsiadów bardzo rzadko pojawiały się w wypowiedziach respondentów. Część z nich uważa, że Czesi są złymi sąsiadami – nastawionymi do nas nieprzychylnie, z którymi mamy złe relacje (2%). Sporadycznie badani wiążą z Czechami takie cechy, jak: nieuczciwy, fałszywy (1%), leniwy (1%), nieorganizowany, chaotyczny (1%), niesympatyczny, niekulturalny (1%), zmienny, nieprzewidywalny (1%). Inne negatywne skojarzenia związane z Czechami formułowało 2% ankietowanych.

Pojawiały się również cechy neutralne. Niektórzy respondenci charakteryzując typowego Czecha mówili o podobieństwie do nas (2%), inni – o tym, że Czesi są normalni, zwykli (3%). Niekiedy pojawiały się wypowiedzi, że są oni nowocześni, liberalni (1%), a także spokojni, zrównoważeni (2%). Nieliczni respondenci zapytani o cechy Czecha podawali takie specyficzne skojarzenia, jak: Pepik, wojak Szwejk, knedliczki, Złata Praha.

SŁOWACY

Mimo że nastawienie Polaków do Czechów i Słowaków⁵ jest bardzo zbliżone, określenie cech typowego Słowaka przysporzyło badanym więcej trudności niż scharakteryzowanie przeciętnego Czecha. Stereotyp Słowaka jest mniej wyrazisty – prawie dwie trzecie ankietowanych (63%) nie potrafiło podać żadnej cechy typowego przedstawiciela tej nacji.

Jak Pan(i) sądzi, jaki jest typowy **Słowak**? Z jakimi cechami się Panu(i) kojarzy? Proszę podać wszystkie określenia, które przychodzą Panu(i) do głowy.

Źródło: CBOS. Zaprezentowano cechy wymieniane przez co najmniej 1% badanych

Badani, którzy byli w stanie wymienić jakieś cechy typowego Słowaka, najczęściej sądzą, że jest on – podobnie jak Czech – pogodny, radosny, wesoły, ma poczucie humoru (7%), sympatyczny, uprzejmy, miły, życzliwy (7%), a także przyjazny, serdeczny, pomocny, dobry (6%). Rzadziej w wypowiedziach respondentów pojawiały się takie cechy, jak: pracowity (2%), zaradny, przedsiębiorczy (2%), otwarty, tolerancyjny (2%), nastawiony do nas przychylnie, mający z nami dobre relacje (2%), potrafiący korzystać z życia, lubiący zabawę (2%), gościenny (1%), zdecydowany, pewny siebie (1%), godny zaufania (1%). Pozostałe cechy pozytywne – odnoszące się do wielu wymiarów, np. pomysłowy, odważny, zdyscyplinowany, indywidualista, poważny, a także różnego rodzaju ogólniki, np. jest w porządku – wymieniło łącznie 4% badanych.

⁵ Zob. komunikat CBOS „Stosunek do innych narodów”, wyd. cyt.

Cechy negatywne w obrazie typowego Słowaka występują niezmiernie rzadko. W tym kontekście badani sporadycznie mówili o nieuczciwości (1%) czy też negatywnych cechach charakteru, takich jak: złośliwość, egoizm, brak uprzejmości (łącznie 1%). Pozostałe określenia – bardzo różnorodne, np. beznadziejny, nieprzewidywalny, mało zaradny, niezbyt zamożny – wymieniane były przez 3% ankietowanych.

Pojawiały się również wypowiedzi neutralne. Niektórzy mówili o podobieństwie do Polaków (3%), inni o ich spokoju i zrównoważeniu, mało emocjonalnym stosunku do rzeczywistości (1%), jeszcze inni podawali skojarzenia związane z alkoholem, w tym przede wszystkim z piwem (1%), lub specyficzne dla tej nacji, np. Janosik, knedliczki, góral (1%).

NIEMCY

Stereotyp naszych zachodnich sąsiadów jest dużo bardziej wyrazisty niż Czechów i Słowaków – jedynie 23% ankietowanych nie miało żadnych skojarzeń z typowym Niemcem.

Jak Pan(i) sądzi, jaki jest typowy **Niemiec**? Z jakimi cechami się Panu(i) kojarzy? Proszę podać wszystkie określenia, które przychodzą Panu(i) do głowy.

Źródło: CBOS. Zaprezentowano cechy wymieniane przez co najmniej 1% badanych

W obrazie Niemca na pierwszy plan wysuwają się określenia nawiązujące do uporządkowania i zdyscyplinowania. W tej grupie znalazły się takie cechy, jak: dokładny, zorganizowany, zdyscyplinowany, uporządkowany, punktualny, rzeczowy, konkretny, przestrzegający zasad i prawa, ułożony, poukładany (łącznie 27%). W tym kontekście

do opisu cech Niemca niektórzy respondenci posługiwali się niemieckim pojęciem *Ordnung*. Cechy należące do tej grupy na ogół miały wydźwięk pozytywny lub neutralny, niekiedy jednak to „niemieckie uporządkowanie” miało znaczenie pejoratywne, pojawiało się w negatywnym kontekście. Badani charakteryzując typowego Niemca mówili, że jest to człowiek pedantyczny, „sztywniak”, bez zdolności improwizacji (łącznie 3%). W wizerunek Niemca wpisują się również takie cechy, jak pracowity (14%) oraz godny zaufania – sumienny, solidny, uczciwy, rzetelny (14%). Kolejną cechą wymienianą przez respondentów – w znacznej mierze korespondującą z dotychczas omówionymi – jest niemiecka zaradność i przedsiębiorczość. Badani mówili w tym kontekście o gospodarności, o tym, że Niemcy są dobrymi gospodarzami, oszczędnymi, pragmatycznymi, dążącymi do wyznaczonych celów (12%).

Mniej więcej o połowę mniejsza grupa respondentów charakteryzowała Niemców jako ludzi sympatycznych, miłych, uprzejmych, kulturalnych (7%). Niektórzy w tym kontekście mówili o niemieckiej kindersztubie, inni zwracali uwagę na wysoką kulturę jazdy kierowców, na inne standardy panujące na niemieckich drogach. Rzadziej w opisie Niemców pojawiały się takie określenia, jak: dobry, przyjazny, serdeczny, pomocny, wrażliwy (4%) czy też otwarty, współpracujący, tolerancyjny (2%). Część badanych opisując naszych zachodnich sąsiadów mówiła, że są to ludzie o silnych, twardych charakterach, pewni siebie, zdecydowani, mający poczucie własnej wartości (5%). Inni zwracali uwagę na pozytywne aspekty fizyczności Niemców twierdząc, że są to ludzie dbający o swój wygląd, schludni, generalnie – zadbani (3%). W obrazie naszych zachodnich sąsiadów mieszczą się również takie pozytywne cechy, jak: patriotyzm, dbałość o swój kraj (2%), inteligencja, wysokie kompetencje (2%), gościnność (1%) oraz dobre wzajemne relacje (1%). W tym kontekście ankietowani mówili, że Niemcy są naszymi dobrymi sąsiadami, do których mamy pozytywne nastawienie i którzy są wobec nas przychylni. W wypowiedziach respondentów pojawiały się również stwierdzenia nawiązujące do ich dobrej sytuacji materialnej, do bogactwa ich kraju, dobrej sytuacji na rynku pracy, do wysokich zarobków, emerytur, zabezpieczeń socjalnych (4%). Pozostałe cechy pozytywne, odnoszące się do różnych aspektów, wymieniło łącznie 3% badanych.

Wśród negatywnych określeń charakteryzujących naszych zachodnich sąsiadów znalazły się takie cechy, jak: zarozumiały, wywyższający się, zadzierający nosa, butny, zadufany (7%). Mniej więcej o połowę mniejszy odsetek badanych mówił o wspomnianym już „sztywniak” (3%), o tym, że Niemcy nie są dobrymi sąsiadami, o braku dobrych relacji między Polakami i Niemcami (3%), a ponadto – że nasi zachodni sąsiedzi są w gruncie

rzeczy niesympatyczni, nieuprzejmi, niemili, gburowaci, samolubni i nieuczynni (3%). Niemcy postrzegani bywają również jako pozbawieni poczucia humoru, nieznający się na żartach, poważni (2%). Wśród innych negatywnych skojarzeń znalazły się takie określenia, jak: chciwy, chytry, sknera, dusigrosz, przesadnie oszczędny (2%), niegodny zaufania, fałszywy, podstępny (1%), leniwy (1%), brutalny, podły, okrutny, mściwy, zawistny (1%). Ostatnia grupa określeń nawiązywała na ogół do odniesień historycznych, które wymieniane były przez 3% badanych. Sporadycznie pojawiały się także stwierdzenia, że Niemcy są słabo wykształceni, nie orientują się w świecie polityki, wybielają swoją historię (1%).

Wśród innych negatywnych skojarzeń wymienianych przez co najmniej 1% badanych znalazły się określenia związane z fizycznością, np. nieprzywiązywanie wagi do ubioru, wyglądu, brak elegancji, urody, niechlujstwo (1%). Pozostałe negatywne określenia wymieniło łącznie 2% badanych.

Wśród innych składowych wizerunku naszych zachodnich sąsiadów znalazły się określenia nawiązujące z jednej strony do powściągliwości, chłodu emocjonalnego, spokoju, zrównowżenia (3%), a z drugiej do krzykliwości, gadatliwości (1%). Również sporadycznie pojawiały się wypowiedzi odnoszące się do tendencji nacjonalistycznych, imperialistycznych i ksenofobii Niemców (1%). Niektórzy respondenci zapytani o wizerunek typowego Niemca wymieniali skojarzenia związane z obecną polityką Niemiec, z kanclerz Angelą Merkel (1%).

Pojawiały się również opinie, w pewnym sensie podważające istnienie stereotypu Niemca, zgodnie z którymi Niemcy są normalni, zwyczajni, różni (2%). Sporadycznie w wypowiedziach respondentów obecne były skojarzenia z alkoholem, głównie z piwem (1%), a także neutralne odniesienia do wyglądu, które dotyczyły typowych – w wyobrażeniu respondentów – cech urody Niemców, np. wysoki, blondyn, niebieskooki, rudy (1%).

LITWINI

Respondenci zapytani o cechy typowego Litwina mieli spore problemy z udzieleniem odpowiedzi na to pytanie – aż siedmiu na dziesięciu badanych (71%) nie miało żadnych skojarzeń z przeciętnym Litwinem. Pozostali odpowiadając na to pytanie najczęściej mówili o nieprzyjaznym nastawieniu Litwinów do nas, do Polaków mieszkających na Litwie – w tym kontekście wspominali o antypolskim nastawieniu, wrogim odnoszeniu się do Polaków i Polaków lub też o braku pozytywnego stosunku do nas (6%). W katalogu negatywnych cech znalazły się również takie określenia, jak: nieżyczliwy, egoistyczny, niekulturalny (łącznie 2%). O braku kultury respondenci wspominali również w kontekście kultury jazdy

kierowców, zwłaszcza zaś jeżdżących litewskimi TIR-ami. Wśród innych negatywnych cech Litwinów pojawiały się określenia: zawiść, mściwość, pamiętliwość, zawziętość, kłótniowość (łącznie 2%), dwulicowość, nieuczciwość (1%), łamanie prawa, robienie przekrętów, cwaniactwo (1%), zarozumialstwo, wywyższanie się (1%), niedowartościowanie (1%). Pozostałe negatywne cechy wymieniło 2% badanych.

Jak Pan(i) sądzi, jaki jest typowy **Litwin**? Z jakimi cechami się Panu(i) kojarzy? Proszę podać wszystkie określenia, które przychodzą Panu(i) do głowy.

Źródło: CBOS. Zaprezentowano cechy wymieniane przez co najmniej 1% badanych

Wśród cech pozytywnych znalazły się takie określenia, jak: dobry, przyjazny, pomocny, serdeczny (3%), sympatyczny, uprzejmy, miły (2%), pracowity (2%). Sporadycznie ankietowani wymieniali takie przymioty, jak: pogodny, wesoły (1%), godny zaufania (1%), przedsiębiorczy, gospodarny, oszczędny (1%), dumny, zdecydowany, twardy (1%), dobry sąsiad, przychylnie do nas nastawiony (1%), patriota (1%). Inne pozytywne cechy podało 2% badanych.

Wśród pozostałych wymienianych spontanicznie cech znalazły się takie określenia, jak: podobny do nas (2%), spokojny, powściągliwy, małomówny (1%), narodowiec, nacjonalista (1%).

UKRAIŃCY

Obraz Ukraińca jest bardziej złożony i wyrazisty niż obraz Litwina. Więcej ankietowanych niż w przypadku Litwinów oraz naszych południowych sąsiadów ma jakieś wyobrażenie o typowym Ukraińcu. Brak wyrobionej opinii w tej sprawie zadeklarowało niespełna dwie piąte respondentów (38%). Jak wynika z naszych corocznych badań

dotyczących stosunku Polaków do innych narodów, nastawienie do Ukraińców jest silnie spolaryzowane – niemal tyle samo badanych odczuwa niechęć do nich, co deklaruje sympatię. Ta ambiwalencja w nastawieniu do Ukraińców ujawnia się również w odpowiedziach na pytanie o cechy typowego przedstawiciela tej nacji.

Jak Pan(i) sądzi, jaki jest typowy **Ukraińiec**? Z jakimi cechami się Panu(i) kojarzy? Proszę podać wszystkie określenia, które przychodzą Panu(i) do głowy.

Zaradny Sympatyczny Nieuczciwy, fałszywy
Godny zaufania, solidny **Dobry człowiek** Biedny Nieprzewidywalny Mało zaradny
Odważny, waleczny Pracowity Zły Zły sąsiad Oszust, cwaniak
Pogodny **Stanowczy Zastraszony, zniewolony** Leniwy Lubi wypić
Otwarty, tolerancyjny **Skojarzenia historyczne Niesympatyczny** Zarozumiały
Podobny do nas Normalny Emocjonalny Niezorganizowany
Dobry sąsiad Gościnny Patriota Nacjonalista **Inne negatywne skojarzenia**
Lubiący zabawę, potrafiący korzystać z życia **Inne odpowiedzi**
Inne pozytywne skojarzenia

Nie wiem

Źródło: CBOS. Zaprezentowano cechy wymieniane przez co najmniej 1% badanych

Z jednej strony Ukraińcy postrzegani są jako ludzie pracowici (6%), dobrzy, przyjaźni, serdeczni (5%), sympatyczni, życzliwi, mili (4%), odważni, waleczni (4%), silni, zdecydowani (3%). Wśród innych ich cech pozytywnych, jakie dostrzegają badani, znalazły się też takie przymioty Ukraińca, jak: godny zaufania, otwarty, zaradny, gościnny, radosny, potrafiący korzystać z życia, patriota, dobry sąsiad (po 1%). Pozostałe pozytywne cechy wymieniali nieliczni (1%).

Z drugiej strony w obrazie Ukraińców pojawia się wiele cech negatywnych. Przez część badanych Ukraińcy postrzegani są jako ludzie zawistni, źli, mściwi, zawzięci, bezwzględni (10%), nieuczciwi, fałszywi (4%), nieżyczliwi, złośliwi, kłótlivi, bezczelni (3%), skorumpowani, kombinujący, niezanujący prawa (2%), nieprzewidywalni, chwiejni (2%), generalnie – źli sąsiedzi, mający nieprzyjazny stosunek do Polaków (3%). Wśród negatywnych skojarzeń sporadycznie pojawiały się również takie cechy, jak: niezorganizowanie (1%), lenistwo (1%), wywyższanie się (1%), brak zaradności (1%). Niektórzy badani w swoich wypowiedziach nawiązywali do trudnego położenia materialnego Ukraińców (4%). Sporadycznie pojawiały się skojarzenia związane z alkoholem, a zwłaszcza z jego nadmiernym spożyciem (1%). Pozostałe negatywne cechy odnoszące się do różnych aspektów wymieniane były przez 5% badanych.

W odpowiedziach dotyczących obrazu typowego Ukraińca pojawiały się również nawiązania do obecnej sytuacji na Ukrainie. Respondenci mówili, że Ukraińcy są zastraszeni, zniewoleni, uciśnieni, zalęknieni, rozczarowani brakiem pomocy, że to ludzie szukający własnej tożsamości, dążący do wolności i pokoju (5%). W wypowiedziach badanych pojawiały się także historyczne skojarzenia nawiązujące do trudnej przeszłości (3%).

W opisie typowego Ukraińca sporadycznie wymieniane były takie określenia, jak: podobny do nas (2%), normalny, zwykły (3%), porywczy, żywiołowy (1%), nacjonalista i narodowiec (1%).

BIAŁORUSINI

Podobnie jak w przypadku Litwinów i Słowaków, większość badanych (62%) nie potrafiła wymienić cech typowego Białorusina, co nie oznacza, że pozostali mają jego klarowny obraz i są w stanie wymienić jakieś cechy charakterystyczne dla tej nacji. Relatywnie często padały odpowiedzi podważające istnienie stereotypu Białorusina – respondenci mówili, że Białorusini są różni, normalni, zwykli, szarzy, przeciętni (5%).

Jak Pan(i) sądzi, jaki jest typowy **Białorusin**? Z jakimi cechami się Panu(i) kojarzy? Proszę podać wszystkie określenia, które przychodzą Panu(i) do głowy.

Otwarty Sympatyczny Mało zaradny
Gościnnie **Dobry człowiek** **Podobny do nas** Niesympatyczny
Pogodny **Pracowity** **Normalny** **Biedny** Niewykształcony, prosty
Godny zaufania **Zastraszony, zniewolony** Zły Nieuczciwy, fałszywy
Zaradny **Skojarzenia z bieżącą sytuacją** Zły sąsiad
Stanowczy Patriota Lubi wypić Skąpy Oszust, cwaniak
Inne pozytywne skojarzenia Mało emocjonalny, spokojny Nienowoczesny
Inne odpowiedzi Podobny do Rosjanina Inne negatywne skojarzenia

Nie wiem

Źródło: CBOS. Zaprezentowano cechy wymieniane przez co najmniej 1% badanych

Pozostali respondenci podając cechy typowe dla Białorusinów najczęściej mówili, że są to dobrzy ludzie, przyjaźni, serdeczni (4%), pracowici (4%), niezbyt zamożni, biedni, znajdujący się w złej sytuacji materialnej (4%), podobni do nas (4%). Pojawiały się również opinie, że są oni zastraszeni, uciskani, podporządkowani władzy, zdominowani przez władzę, żyją w niedemokratycznym kraju (4%). Część badanych udzielając odpowiedzi nawiązywała

do bieżącej sytuacji (3%), niekiedy wymieniając nazwisko prezydenta Białorusi, a niektórzy ankietowani porównywali Białorusinów do Rosjan, mówiąc, że są do nich podobni (1%).

Na liście pozytywnych cech kojarzonych z Białorusinami znalazły się również takie określenia, jak: sympatyczny, miły, uprzejmy (3%), uczciwy, szczery (2%), zaradny (2%), gościnny (2%), otwarty (1%), stanowczy, uparty, zdecydowany, dumny (1%), patriota (1%). Pozostałe pozytywne cechy odwołujące się do różnych wymiarów opisu wymieniło łącznie 3% badanych. Wśród wypowiedzi neutralnych – poza cechami, które już zostały omówione – pojawiały się określenia nawiązujące do spokoju Białorusinów, ich opanowania (1%).

Z kolei wśród negatywnych skojarzeń związanych z typowym Białorusinem znalazły się takie cechy, jak: niewykształcony, prosty (2%), zły, bezwzględny, bezlitosny, agresywny, mściwy, niesympatyczny, mało zaradny, skąpy, nienowoczesny, nieuczciwy, fałszywy, cwaniak, oszust (po 1%), nadużywający alkoholu, pijak (2%). Sporadycznie pojawiały się wypowiedzi, że Białorusini są złymi sąsiadami, nieprzychylnie do nas nastawionymi (1%). Inne negatywne określenia dotyczące Białorusinów formułowało 2% ankietowanych.

ROSJANIE

W nastawieniu do Rosjan zauważalna jest duża ambiwalencja ocen, którą w największym uproszczeniu można wyrazić słowami: dobrzy ludzie – zła władza. Co trzeci ankietowany (35%) nie potrafił wymieniść żadnych cech typowego Rosjanina. Pozostali charakteryzując przeciętnego przedstawiciela tej nacji najczęściej mówili o zamiłowaniu do mocnych trunków, braku umiaru w ich spożywaniu. Według ankietowanych Rosjanie lubią sobie wypić, lubią wódkę, są alkoholikami, pijakami (łącznie 10%). Niewiele rzadziej skojarzenia związane z Rosjanami dotyczyły cech jednoznacznie negatywnych, wśród których znalazły się takie określenia, jak: zły, okrutny, mściwy, brutalny, podły, zawistny (8%).

Jak Pan(i) sądzi, jaki jest typowy **Rosjanin**? Z jakimi cechami się Panu(i) kojarzy? Proszę podać wszystkie określenia, które przychodzi Panu(i) do głowy.

Pracowity Gościnnie Pogodny Zarozumiały
Podobny do nas **Dobry człowiek** **Nacjonalista, zaborczy**
Odważny, waleczny **Sympatyczny** **Zły** **Ulega manipulacji**
Godny zaufania, solidny **Stanowczy** **Lubiący wypić** Biedny Skąpy
Inteligentny, wykształcony **Lubiący zabawę** **Zły sąsiad** **Niesympatyczny** Leniwy
Otwarty, tolerancyjny **Normalny** **Nieuczciwy, fałszywy** Oszust, cwaniak
Bogaty Patriota Emocjonalny Zastraszony, zniewolony
Inne pozytywne skojarzenia **Skojarzenia z bieżącą polityką** **Skojarzenia historyczne**
Inne odpowiedzi **Inne negatywne skojarzenia**
Nie wiem

Źródło: CBOS. Zaprezentowano cechy wymieniane przez co najmniej 1% badanych

Tylko nieznacznie rzadziej typowy Rosjanin odbierany jest jako człowiek dobry, przyjazny, serdeczny, ciepły, uczynny, wspaniały (łącznie 6%), a także sympatyczny, uprzejmy, miły, kulturalny (łącznie 4%). Rosjanie postrzegani są także jako ludzie silni, zdecydowani, stanowczy, uparci, pewni siebie (łącznie 5%), mający emocjonalny stosunek do rzeczywistości (2%). Wśród innych pozytywnych cech Rosjan wymieniano: umiejętność korzystania z życia, pewną bez troskę, umiejętność zabawy (3%), otwartość, ugodowość (2%), gościnność (2%), pogodę ducha, radosne usposobienie (2%) czy też wiarygodność (1%), dobre wykształcenie, mądrość i posiadanie licznych talentów (1%). Padały również określenia nawiązujące do ich odwagi, waleczności (2%) oraz patriotyzmu (1%). Sporadycznie respondenci mówili o pracowitości Rosjan (1%) oraz o ich dobrych warunkach materialnych (1%), ale równie rzadko o ich lenistwie (1%) czy też złej sytuacji materialnej (2%). Wśród innych negatywnych cech znalazły się takie określenia, jak: władczy, zaborczy, wykazujący tendencje imperialistyczne, nacjonalistyczne, zaślepienie wielkomocarstwowością, ksenofob, nietolerancyjny wobec innych (4%). Niektórzy charakteryzując typowego Rosjanina odwoływali się do polsko-rosyjskich relacji mówiąc, że Rosjanie są złymi, nieprzyjawnymi, nieprzychylnie do nas nastawionymi sąsiadami (4%). Inni mówili o uleganiu propagandzie, manipulacji (5%), zastraszaniu obywateli przez władzę (2%) bądź też nawiązywali do bieżącej sytuacji politycznej (2%). Sporadycznie pojawiały się skojarzenia historyczne (1%). Wśród negatywnych określeń dotyczących Rosjan znalazły się też takie, jak: nieuprzejmy, niekulturalny, arogancki, kłótlivy (4%), nieuczciwy, fałszywy (3%), zarozumiały, wywyższający się (3%), chciwy, chytry, zachłanny (1%) oraz określenia

nawiązujące do braku poszanowania prawa i jego łamania – oszust, złodziej, bandyta, cwaniak (2%). Inne negatywne określenia nawiązujące do różnych aspektów wymieniło 5% badanych, natomiast inne pozytywne niż omówione dotąd jeszcze mniej (3%).

W opisach przeciętnego Rosjanina sporadycznie pojawiały się opinie wskazujące na podobieństwo do nas (1%). Niektórzy podważali istnienie stereotypu Rosjanina mówiąc, że Rosjanie są różni, zwykli, normalni, szarzy, ani dobrzy, ani źli, przeciętni (3%).

Jak się okazuje, badanym znacznie łatwiej jest określić temperaturę uczuć wobec innych nacji⁶, niż podać jakieś typowe dla nich cechy. Szczególnie duży problem z udzieleniem odpowiedzi na pytania dotyczące skojarzeń z naszymi sąsiadami mieli respondenci gorzej wykształceni. Najwięcej trudności przysporzyło ankietowanym scharakteryzowanie Litwinów, Białorusinów oraz Słowaków – większość nie potrafiła podać żadnych cech typowych dla tych nacji i ich stereotypy są najmniej wyraziste. Z kolei najprostsze okazało się scharakteryzowanie Niemców, w przypadku których ogromna większość ankietowanych była w stanie podać jakieś cechy typowe dla nich. Na pierwszy plan w opisie Niemców wysuwają się takie określenia, jak: uporządkowany, zdyscyplinowany, solidny, pragmatyczny, pracowity, zaradny. Stereotyp ten nie jest jednak jednorodny i jednoznacznie pozytywny. Niemców odbieramy niekiedy jako zarozumiałych, wywyższających się, małostkowych, pozbawionych poczucia humoru, „sztywniaków”. Z kolei o naszych południowych sąsiadach bardzo rzadko wypowiadamy się negatywnie, a do ich mocnych stron zaliczamy: poczucie humoru, pogodę ducha, to, że są dobrzy, przyjaźni, sympatyczni. Wizerunek naszych wschodnich sąsiadów jest bardziej złożony, nacechowany większą ambiwalencją ocen. Jak już wspomniano, obraz Litwinów i Białorusinów jest mało wyrazisty, natomiast w opisie Ukraińców i Rosjan cechy zdecydowanie pozytywne przeplatają się ze zdecydowanie negatywnymi.

Opracowała
Małgorzata OMYŁA-RUDZKA

⁶ Zob. komunikat CBOS „Stosunek do innych narodów”, wyd. cyt.